

Venäjä ja Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmät itäisessä Euroopassa

Katariina Pirttikoski

Päätös ohjuspuolustuksen kehittamisestä Euroopassa Nato-maiden väestön ja alueiden puolustamiseksi tehtiin Lissabonin huippukokouksessa vuonna 2010. Nato-maiden johtajien mukaan ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittaminen Eurooppaan on vastaus kasvaneelle ballististen ohjusten ja joukkotuhoaseiden luomalle uhkalle. Päätöksen tuloksena presidentti Obaman vuotta aiemmin esittelemästä Yhdysvaltojen uudesta lähestymistavasta ohjuspuolustukseen Euroopassa (engl. *European Phased Adaptive Approach*, EPAA) tuli osa Naton ohjuskilpeä. Yhdysvaltojen virallisen perustelun mukaan EPAA:n tavoitteena on sijoittaa ohjuspuolustusjärjestelmiä itäiseen Eurooppaan Iranista tulevan ohjusuhkan torjumiseksi. EPAA:n oli alun perin määrä koostua neljästä vaiheesta, mutta viimeinen vaihe peruttiin vuonna 2013. Ensimmäinen ohjuspuolustusasema avattiin Romanian Deveseluun toukokuussa 2016. Asema on varustettu 24 Aegis SM-3-torjuntaohjuksella, joita voidaan käyttää pitkänmatkan ohjusten torjuntaan. Toinen asema on rakenteilla Puolan Redzikowoon ja se on tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 2018 loppuun mennessä. Puolaan sijoitetut torjuntaohjukset mahdollisesti kykenevät rajoitetusti torjumaan myös mannertenvälisiä ballistisia ohjuksia.

Venäjä on kautta linjan suhtautunut Yhdysvaltojen ohjuspuolustushankkeeseen negatiivisesti. Venäjän mukaan ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittaminen itäiseen Eurooppaan on provokatiivinen hanke, joka uhkaa Venäjän kansallista turvallisuutta sekä rikkoo koko maailman sotilasstrategista tasapainoa. Nykypäivän venäläistä ohjuspuolustuskeskustelua leimaavat epäluulo, vastakkainasettelu ja lupaukset vastatoimista. Kuluvan vuoden maaliskuussa lupaukset vastatoimista konkretisoituivat ainakin puheen tasolla, kun presidentti

Putin esitteli puheessaan parlamentille Venäjän uusia asejärjestelmiä, joilla voidaan vastata ohjuspuolustusjärjestelmien luomaan uhkaan.

Ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista Eurooppaan on käsitelty venäläisissä tiedotusvälineissä lähes 20 vuoden ajan. Erityisen aktiivista tiedotusvälineiden ohjuspuolustukseen suuntaama huomio ja yhteiskunnallinen keskustelu olivat keväällä 2016, jolloin Yhdysvallat avasi ensimmäisen ohjuspuolustusaseman Romaniaan. Venäjällä Euroopan ohjuspuolustuksen kehittäminen on herättänyt huolta ja lupauksia vastatoimista.

Tässä esseessä käsitelen sitä miten venäläisten tiedotusvälineiden teksteissä esitetään Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmiä itäisissä Euroopassa. Tarkastelen ensin lyhyesti ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista itäiseen Eurooppaan. Sen jälkeen käsitelen Venäjän suhtautumista siihen ja esittelen venäläisten tiedotusvälineiden teksteissä vuosina 2001–2018 ohjuspuolustuksesta puhuttaessa käytettyjä diskursseja ja sitä, millaisena ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittaminen näyttyy kyseisten diskursseiden valossa. Kirjoitus perustuu pro gradu -tutkielmaani, jossa tutkin venäläisten tiedotusvälineiden käyttämiä retorisia keinoja ja diskursseja, kun ne puhuvat Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisesta itäiseen Eurooppaan. Lisäksi tutkin sitä, millainen representaatio kyseisestä aiheesta diskursseiden avulla luodaan. Tiedotusvälineillä on tärkeä rooli erilaisten asioiden ja tapahtumien representoinnissa. Representaatio muodostuu diskursseista, jotka heijastelevat yhteiskuntaa ja siinä tapahtuvia muutoksia.

Ohjuspuolustus Venäjän näkökulmasta

Yhdysvaltojen virallisesta perustelusta huolimatta Venäjä suhtautuu ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamiseen rajojensa läheisyyteen erittäin negatiivisesti ja epäluuloisesti. Ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen vastustaminen näkyy niin virallisten asiakirjojen kuin diskursseidenkin tasolla. Ulkopoliittikan konseptissaan (2016) Venäjä määrittelee tehtäväkseen vastustaa yksittäisten valtioiden tai valtioryhmittymien yksipuolisia ja rajoittamattomia toimia ohjuspuolustuksen lisäämiseksi, koska ne heikentävät strategista tasapainoa ja kansainvälistä turvallisuutta. Venäjän sotilasdoktriinissa (2014) ohjuspuolustusjärjestelmien kehittäminen ja sijoittaminen määritellään tekijäksi, joka heikentää globaalia turvallisuutta ja voimatasapainoa.

Yhtenä Venäjän suhtautumiseen vaikuttavana tekijänä voidaan pitää Yhdysvaltojen irrottautumista vuoden 1972 ohjustorjuntajärjestelmiä rajoittavasta ABM-sopimuksesta (Anti-Ballistic Missile Treaty) vuonna 2002. Irrottauduttuaan sopimuksesta Yhdysvallat sai oikeuden kaikenlaisten ohjuspuolustusjärjestelmien kehittämiseen ja sijoittamiseen. Venäjä alkoi aktiivisesti vastustaa Yhdysvaltojen suunnitelmia. Venäjä vetoaa Yhdysvaltojen irrottautumiseen ABM-sopimuksesta vielä nykyäänkin perustellessaan ja oikeuttaessaan omaa näkökulmaansa.

Venäjän näkökulmasta ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittaminen liittyy yksittäisten valtioiden tai valtioryhmittymien pyrkimykseen tavoitella sotilaallista ylivoimaa, jota Venäjä sotilasdoktriininsa mukaan vastustaa. Venäjän mukaan ohjuspuolustusjärjestelmät toimivat vahvistuksina Yhdysvaltojen ja Naton taktisille ydinaseille, mitä voidaan pitää esimerkkinä Venäjän vastustamasta sotilaallisen ylivoiman tavoittelusta. Tähän liittyy läheisesti Venäjän epäluuloinen suhtautuminen Yhdysvaltojen tarkoituksiperiin ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisessa. Yksi syy epäluuloiselle suhtautumiselle saattaa olla 2000-luvun alun Venäjän ja Yhdysvaltojen ohjuspuolustusyhteistyön kariutuminen. Venäjä ei siis ole aktiivisesti mukana

päättämässä Euroopan puolustuksesta, mikä puolestaan heikentää sen asemaa vaikutusvaltaisimpien valtioiden joukossa, johon se ehdottomasti haluaa kuulua. Epäluuloinen suhtautuminen näkyy erityisesti käsityksessä siitä, että ohjuspuolustusjärjestelmät on suunnattu Venäjää vastaan. Venäjän mukaan esimerkiksi Puolaan sijoitetut torjuntaohjukset on helppo muuntaa hyökkäysaseiksi, eikä takeita ole siitäkään, etteikö torjuntaohjuksia voitaisi käyttää Venäjän asearsenaalia vastaan.

Yhteistyönäkymistä vastatoimiin

Tutkimuksessani analysoin kriittisen diskurssianalyysin kautta kolmen venäläisen uutistoimiston (TASS, Ria Novosti ja Interfax) ajalla 13.6.2001–3.3.2018 julkaisemia uutisartikkeleita, jotka käsittelevät ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista itäiseen Eurooppaan. Analysoivat esimerkit on poimittu vuosina 2001, 2009 ja 2016–2018 julkaistuista artikkeleista. Artikkelien valinta juuri kyseisiltä vuosilta perustuu ohjuspuolustuksen kehittymisen avaintapahtumiin: vuonna 2001 Yhdysvallat ilmoitti vetäytyvänsä ohjustorjuntajärjestelmiä rajoittavasta ABM-sopimuksesta ja alkoi sijoittaa ohjuspuolustusjärjestelmiä rajojensa ulkopuolelle; vuonna 2009 presidentti Obama ilmoitti Yhdysvaltojen uudesta lähestymistavasta ohjuspuolustukseen Euroopassa ja vuonna 2016 Romanian Deveseluun avattiin ensimmäinen Yhdysvaltojen ohjuspuolustusasema, mitä käsiteltiin venäläisissä tiedotusvälineissä erittäin aktiivisesti. Analyysi päättyy alkuvuoteen 2018, jolloin presidentti Putin vuotuisessa puheessaan parlamentille esitteli Venäjän kehittämiä uusia asejärjestelmiä vastauksena ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamiseen, joka Putinin mukaan uhkaa Venäjän turvallisuutta.

Tutkimuksesta ilmenee, että uutisartikkeleissa käytetään viittä eri diskurssia, jotka ovat yhteistyödiskurssi, huolidiskurssi, positiivisen suhtautumisen diskurssi, uhkadiskurssi ja vastatoimien diskurssi. Joitakin diskursseja käytetään lähes kaikkina tarkasteleminani vuosina, kun taas joidenkin diskurssien käyttö rajautuu selvästi tiettyyn vuoteen. Valtiollisten (TASS, Ria Novosti) ja riippumattomien (Interfax) uutistoimistojen julkaisemien uutisartikkeleiden diskursseissa ei ole eroja. Sen sijaan TASS siteeraa yhdysvaltalaisia asiantuntijoita ja poliitikkoja suoraan, kun taas Ria Novosti ei käytä suoria siteerauksia.

Analysoimissani artikkeleissa käytetään *yhteistyödiskurssia* vuosina 2001, 2009 ja 2016. Kyseisen diskurssin rakentama representaatio vaihtelee. Vuonna 2001 Yhdysvallat pyrkii kuvaamaan ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen asiana, jonka avulla ei ole määrää saatavuttaa sotilaallista ylivoimaa suhteessa Venäjään ja joka ei suuntaudu Venäjää vastaan. Sen sijaan korostetaan Iranista tulevan ohjusuhkan luomaa tarvetta järjestelmien sijoittamiselle sekä valmiutta yhteistyöhön Venäjän kanssa. Vuonna 2009 sekä Yhdysvaltojen että Venäjän käyttämä yhteistyödiskurssi kuvaa ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen asiana, jonka tiimoilta on mahdollista käydä vuoropuhelua ja tehdä yhteistyötä. Analysoimissani esimerkeissä on suoria lainauksia esimerkiksi presidentti Obaman puheesta, mikä voi kertoa venäläisten tiedotusvälineiden halusta korostaa sitä, että ohjuspuolustuskykyssä yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa olisi mahdollista. Tätä voidaan verrata siihen, kuinka esimerkiksi uhkadiskurssissa ja vastatoimien diskurssissa yhdysvaltalaisen päättäjien puhetta ei enää siteerata suoraan, vaan artikkeleissa puhuvat lähinnä venäläiset päättäjät ja asiantuntijat.

Vuoden 2016 kohdalla nähdään radikaali muutos yhteistyödiskurssissa. Muuttunut diskurssi vahvistaa representaatiota yhteistyön mahdollisuudesta, koska ohjuspuolustusjärjestelmät on Venäjän käsityksen mukaan suunnattu sitä vastaan. Yhdysvallat nähdään haluttomana yhteistyöhön, koska se ei hyväksy Venäjän ehdotuksia sellaisinaan. Venäjän täytyy toimia

oman suunnitelmansa mukaan. Tämän voi ajatella toimivan taustana vastatoimien diskurssille. Esimerkit muuttuneesta yhteistyödiskurssista sisältävät lähes pelkästään presidentti Putinin lausuntoja Yhdysvaltojen haluttomuuden tehdä yhteistyötä Venäjän kanssa. Asia pyritään esittämään niin, että yleisölle välittyvä kuva, ettei Venäjällä ole muuta vaihtoehtoa kuin toimia parhaaksi näkemällään tavalla taatakseen turvallisuutensa.

Huolidiskurssia käytetään vuosina 2001, 2009 ja 2016. Tämän diskurssin luoma representaatio ei vaihtelee eri vuosina yhtä paljon kuin edellisen diskurssin. Keskeinen piirre huolidiskurssissa on koventunut ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen vastainen retoriikka, joka ei jätä Venäjän suhtautumista arvailujen varaan. Tämä diskurssi representoi ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen epävakauttavana tekijänä. Konkreettisine Venäjää huolettavina epävakauden aiheuttajina esitetään strategisen tasapainon horjuminen, uusi asevarustelukilpa ja sopimusrikkomukset. Huolidiskurssiin sisältyy myös Venäjän epäily ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisesta Iranin ydinuhkan torjumiseksi. Venäjän mukaan Iranista tuleva uhka on olematon, ja koska ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista edelleen jatketaan, Venäjä epäilee järjestelmien olevan suunnattu sitä vastaan. Tätä ei kuitenkaan ilmaista suoraan.

Positiivisen suhtautumisen diskurssia käytetään vain vuonna 2009 sen jälkeen, kun presidentti Obama ilmoitti Yhdysvaltojen uudesta lähestymistavasta ohjuspuolustukseen Euroopassa ja samalla perui edeltäjänsä presidentti Bushin Venäjän kannalta epäedulliset suunnitelmat sijoittaa ohjuspuolustusjärjestelmiä Puolaan ja Tšekkiin. Kyseistä diskurssia leimaa Venäjän selkeästi ilmaisema positiivinen suhtautuminen Yhdysvaltojen muuttuneisiin suunnitelmiin: päätöstä keuhataan pragmaattiseksi ja vastuulliseksi, ja sillä odotetaan olevan myönteisiä seurauksia niin Venäjän ja Yhdysvaltojen suhteille kuin Euroopan turvallisuudellekin. Yhdessä positiivisen suhtautumisen diskurssin kanssa käytetään yhteistyödiskurssia. Näiden diskurssien luoma representaatio esittää ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen samoin, kuin yllä kuvattu yhteistyödiskurssi vuoden 2009 osalta – dialogi ja yhteistyön jatkaminen asian tiimoilta on mahdollista.

Positiivisen suhtautumisen diskurssiin sisältyy myös realistisempi näkökulma ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamiseen, joka korostaa sitä, ettei ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista ole peruttu, vaan ainoastaan lykätty. Lisäksi puhutaan Yhdysvaltojen toiminnan yksipuolisuudesta, jolla viitataan Venäjän näkemykseen siitä, että Yhdysvallat kehittää ohjuspuolustusta neuvottelematta muiden maiden kanssa. Tämän näkökulman taustalla on Venäjän tarve vastustaa ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista kehittämällä omaa aseistustaan, jotta strateginen tasapaino säilyisi eikä toinen osapuoli saavuttaisi sotilaallista ylivoimaa. Näin ollen realistisemmän näkökulman yhdessä epäonnistuneen Yhdysvaltojen ja Venäjän välisen yhteistyön kanssa voi ajatella toimivan taustana uhka- ja vastatoimien diskurssille.

Uhkadiskurssia käytetään vuosina 2016–2018 erityisesti sen jälkeen, kun ensimmäinen ohjuspuolustusasema otettiin käyttöön toukokuussa 2016. Uhkadiskurssin esiintulon myötä yhteistyödiskurssi katoaa, kuten myös Venäjän pyrkimys yhteistyöhön Yhdysvaltojen kanssa ohjuspuolustuskysymyksessä. Tämä diskurssi on aktiivisimmillaan keväällä 2016 ja representoi ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisen uhkana strategiselle tasapainolle, kansainväliselle turvallisuudelle ja ennen kaikkea Venäjän turvallisuudelle. Viimeksi mainitulle suurimpana uhkana nähdään järjestelmien väitetty muunneltavuus hyökkäystarkoituksiin. Uhka esitetään usein erittäin suorasanaisesti samalla vedoten yleisöön, erityisesti sen turvallisuudentunteeseen, ja perustellaan muun muassa olemattomalla Iranista tulevalla uhkalla ja Yhdysvaltojen valheellisuuksella. Sanaston tasolla Venäjän kokemaa uhkaa tulee esiin esimerkiksi seuraavien sanavalintojen käytössä: *ugroza* (uhka), *suštšestvennyje riski dlja bezopasnosti* (huomatta-

vat turvallisuusuhkat) ja *trevožnyj* (hälyttävä). Kaikkia sanavalintoja käytetään puhuttaessa ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisesta. Retorisia keinoja, joilla pyritään saamaan yleisö olemaan yhtä mieltä puhujan kanssa ja luoda tietynlainen kuva tilanteesta, käytetään huomattavasti enemmän kuin jo esitellyissä diskursseissa. Yhdysvaltojen valheellisuuteen viitataan myös erittäin suoraan käyttämällä verbejä *obmanyvat* ja *nadut* (huijata).

Uhkadiskurssissa puhutaan myös uuden asevarustelukilvan alusta, mikä liittyy käsitykseen siitä, että Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä tulee vallita voimatasapaino. Tässä yhteydessä esiin tulevat useasti Yhdysvaltojen yksipuoliset toimet ohjuspuolustuksen kehittämisessä ja sen vaikutus niin voimatasapainoon kuin poliittiseen vakauteen, ja viitataanpa jopa madaltuneeseen kynnykseen käyttää ydinasetta ohjuskilven olemassaolon seurauksena. Uhkadiskurssissa voimatasapainon säilymiseen liittyy lisäksi Venäjän pyrkimys vastustaa sitä, että toinen osapuoli saavuttaisi sotilaallisen ylivoiman, mikä Venäjän käsityksen mukaan heikentäisi sen omaa asemaa. Sen sijaan sellaisissa päätöksissä, kuten esimerkiksi ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisessa, tulisi ottaa huomioon kaikkien osapuolten intressit. Tämä heijastelee Venäjän halua olla päättämässä ajankohtaisista asioista ja samalla turvata omat intressinsä käsiteltävissä kysymyksissä.

Vastatoimien diskurssi tulee esiin samaan aikaan uhkadiskurssin kanssa vuonna 2016 ja niitä käytetään usein yhtä aikaa. Diskurssi liittyy Venäjän turvallisuuden takaamiseen ja maailman strategisen tasapainon säilyttämiseen. Vastatoimiin viitattiin jo vuonna 2009, jolloin ne liittyivät strategisen tasapainon säilyttämiseen Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä. Diskurssi korostaa Venäjän tarvetta kehittää aseistustaan, jotta strateginen tasapaino säilyisi. Samalla tuodaan esiin sitä, kuinka Venäjän ohjuskilpi kykenee puolustamaan maan intressejä ja ratkaisemaan kaikki sen eteen tulevat tehtävät.

Vuonna 2016 vastatoimien diskurssi on yhtä suorasanaista kuin uhkadiskurssi. Diskurssi luo kuvan siitä, että Venäjän on välttämätöntä toimia ohjuspuolustusjärjestelmien luomaa uhkaa vastaan turvallisuutensa takaamiseksi. Vastatoimien diskurssi korostaa nimenomaan sitä, kuinka tilanteeseen ei enää ole muuta ratkaisua kuin Venäjän vastatoimet johtuen siitä, etteivät Yhdysvallat ja Nato aikaisemmin ottaneet huomioon Venäjän näkemyksiä. Tämän perusteella voisi ajatella, että Venäjän näkemyksen mukaan Yhdysvallat on itse syyppää senhetkiseen tilanteeseen. Konkreettisine esimerkkeinä Venäjän vastatoimista diskurssi esittää esimerkiksi Iskander-ohjusten sijoittamisen Kaliningradiin, minkä Venäjän puolustusministeriö vahvisti lokakuussa 2016.

Vuoden 2018 aikana vastatoimien diskurssissa korostuu Venäjän sotilaallisen voiman vahvistaminen, josta esitetään myös konkreettisia esimerkkejä. Venäjä pyrkii oikeuttamaan vastatoimensa, toisin sanoen uusien aseiden kehittämisen, strategisen tasapainon säilyttämisellä. Venäjän sotilaallisen voiman vahvistamiseen liittyvä retoriikka on ristiriitaista: retoriikka ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamista kohtaan on osittain aggressiivista, mutta Venäjä esittää oman sotilaallisen voimansa vahvistamisen ketään uhkaamattomana. Vastatoimien diskurssin luoma representaatio on sama kuin uhkadiskurssin luoma – lisänä on Venäjän pyrkimys oikeuttaa toimiaan strategisen tasapainon ja rauhan säilyttämisellä.

Venäläisiä ohjuspuolustusdiskursseja on tutkittu aikaisemminkin. Tommi Lappalaisen diplomityössä *Kamppailu Euroopan ohjuspuolustuksesta* (2011) käsitellään Yhdysvalloissa ja Venäjällä käytettäviä diskursseja, jotka määrittävät osapuolten toimintaa ohjuspuolustuskysymyksessä. Tutkimuksensa aineistona Lappalainen on käyttänyt Yhdysvaltojen ja Venäjän ulko- ja turvallisuuspoliittisia asiakirjoja. Venäjällä vallitsevia diskursseja on Lappalaisen mukaan kolme: suurvalta-Venäjä, normiperusteinen suurvaltojen johtama kansainvälinen järjestelmä

ja uhkaava länsi. Suurvalta-Venäjä -diskurssin mukaan Venäjä pitää itseään suurvaltana ja sen perusteella vaatii itselleen auktoriteettiasemaa kansainvälisessä politiikassa, mukaan lukien Euroopan turvallisuutta koskevissa kysymyksissä. Normiperusteinen suurvaltojen johtama kansainvälinen järjestelmä -diskurssissa on kyse vaatimuksesta moninapaisesta maailmasta, jossa suurvallat määrittelevät kansainvälisen politiikan agendan. Tämä diskurssi kritisoi Yhdysvaltojen hegemonista asemaa ja esittää yksinapaisen kansainvälisen järjestelmän uhkana kansainväliselle turvallisuudelle. Venäjän mukaan ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittaminen Eurooppaan on Yhdysvaltojen strateginen hanke, joka kasvattaa Yhdysvaltojen vaikutusvaltaa Euroopassa ja muuttaa sen turvallisuustilannetta Venäjälle epäedulliseen suuntaan. Uhkaava länsi -diskurssin mukaan Yhdysvaltojen johtama läntinen yhteisö uhkaa Venäjän turvallisuutta. Diskurssin taustalla on ajatus siitä, että kylmän sodan jälkeen länsi pyrki hyötymään Venäjän heikkoudesta kasvattamalla vaikutusvaltaansa entisen Neuvostoliiton alueella.

Tutkimuksessani käsittelemäni diskurssit ovat osittain samankaltaisia kuin Lappalaisen tutkimuksessa käsitellyt. Etenkin käsittelemässäni uhkadiskurssissa ja Lappalaisen käsittelemässä uhkaava länsi -diskurssissa kyse on pitkälti samasta asiasta eli Yhdysvaltojen ja läntisen yhteisön muodostamasta uhkasta, joka kohdistuu Venäjän kansalliseen turvallisuuteen. Lappalaisen käsittelemät diskurssit toimivat tietyllä tapaa taustana omassa tutkimuksessani käsitellyille, mutta mielestäni diskurssien välille ei kuitenkaan voi tehdä yhtäläisyysmerkkiä. Lappalainen tarkastelee tutkimuksessaan ulko- ja turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissa käytettyjä diskursseja kansainvälisen järjestelmän sääntöjen ja uhkakuvien kautta ja keskittyy siihen, kuinka osapuolet määrittävät itsensä kyseisessä järjestelmässä, kun taas omassa tutkimuksessani keskityn tiedotusvälineissä käytettyjen diskurssien rakenteen, retoristen keinojen ja keskinäisten suhteiden sekä diskurssien muodostaman representaation analysointiin.

Verrattuna Lappalaisen tutkimukseen, omassa tutkimuksessani uutta ovat positiivista representaatiota rakentavat yhteistyödiskurssi ja positiivisen suhtautumisen diskurssi. On kuitenkin huomioitava, että tutkimuksissa käytetyt tutkimusmateriaalit eroavat toisistaan siinä määrin, ettei niitä voi suoraan verrata keskenään. Mielestäni tiedotusvälineiden teksteissä esimerkiksi positiivisemmat näkemykset tulevat useammin ja näkyvämmiin esiin kuin valtioiden ulko- ja turvallisuuspoliittisissa asiakirjoissa.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että venäläisten tiedotusvälineiden teksteissä käytetyt diskurssit ja niiden luoma representaatio ovat ajan kuluessa muuttuneet. Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että puhuttaessa ohjuspuolustuksesta tiedotusvälineissä käytetään erilaisia diskursseja, jotka vaihtelevat ja muuttuvat yhteiskunnallisten olosuhteiden mukaan. Jokainen diskurssi luo omanlaisensa kuvan ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamisesta riippuen siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Siinä missä 2000-luvulla ohjuspuolustusdiskurssit vaihtelevat yhteistyöpyrkimysten, huolen ja positiivisemmän suhtautumisen välillä, 2010-luvun puolenvälin jälkeen diskursseissa on synkempi sävy: itäisen Euroopan ohjuspuolustus nähdään uhkaavana ja vastatoimia edellyttävänä asiana. Vuotta 2016 voidaan pitää käännekohtana ohjuspuolustuskeskustelussa: Yhdysvaltojen suunnitelmat konkretisoituivat ensimmäisen ohjuspuolustusaseman avaamisen myötä, mikä vaikutti olennaisesti Venäjän käsitykseen itseensä kohdistuvasta uhkasta. Verrattuna yhteistyö- ja positiivisen suhtautumisen diskursseihin uhka- ja vastatoimien diskursseissa korostuu pyrkimys vaikuttaa yleisöön erityisesti turvallisuudentunteeseen vetoamisen kautta. Yleisesti ottaen tiedotusvälineiden teksteissä käytetyt diskurssit vahvistavat ja säilyttävät negatiivista suhtautumista ohjuspuolustusjärjestelmien sijoittamiseen ja siten luovat negatiivista representaatiota.

Lähteet

- Aksjonov S.V., Golubtšikov S.V., Novikov V.K. (2015), Razvitie sistem protivoraketnoi oborony SŠA i bezopasnost Rossii. – *Vestnik Akademii vojennyh nauk* 1:50, 51–61.
- Arms Control Association (2013), The European Phased Adaptive Approach at a Glance. <https://www.armscontrol.org/factsheets/Phasedadaptiveapproach>.
- Kozin, Vladimir (2013), *Evoljutsija protivoraketnoi oborony SŠA i pozitsija Rossii (1945–2013)*. Moskva: Rossijski Institut strategičeskikh issledovanij.
- Lappalainen, Tommi (2011), *Kamppailu Euroopan ohjuspuolustuksesta*. Diplomityö. Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Nato (20.11.2010), Allied leaders agree on NATO Missile Defence system. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_68439.htm?selectedLocale=en.
- Pirttikoski, Katariina (2018), *Reprezentatsija razvjortyvanija sistem protivoraketnoi oborony v vostotšnoi Evrope v tekstah rossijskih SMI*. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- Zolotarjov, Pavel (2008), Protivoraketnaja oborona: istorija i perspektivy. – *Rossija v globalnom poliitike* 3, 130–142.